

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України ; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. Київ : Світич, 2008. 430 с.
2. Дудник Н., Гірняк С., Свйонтик О. Педагогічні технології : навчально-методичний посібник для студентів першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта. Дрогобич : ДДПУ ім. Івана Франка, 2023. 156 с.
3. Ніколаєв С. Програма для дітей дошкільного віку «Юний еколог» URL: <http://detkam.in.ua/dodatкова-osvitnya-programa>
4. Програма підтримки розвитку дитини дошкільного віку «Стежина». Комплексна альтернативна освітня програма для закладів дошкільної освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою / автори-упорядники А.М. Гончаренко, Н.М. Дятленко. Київ: НАІРІ, 2022. 256 с.
5. Хомин О., Калічак Ю. Законодавче забезпечення дошкільної освіти. *Сучасні тенденції створення здоров'язбережувального середовища у закладах освіти* : збірник наукових праць / ред. кол. Ю. Калічак (головний редактор) та ін. Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2024. Вип. 2. С. 119–126.

Андрій ВИШНЕВСЬКИЙ
(Дрогобич)

РАННЄ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЧИННИК КОРЕКЦІЇ ІНТРОВЕРТНОСТІ ТА ІНДИВІДУАЛІЗМУ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ (ЗА Г. ВАЩЕНКОМ ТА О. ВИШНЕВСЬКИМ)

Сучасний етап розвитку українського суспільства та соціокультурні умови вимагають від педагогічної науки не лише передачі знань, але й свідомої корекції національного характеру відповідно до нових історичних викликів. У працях Г. Ващенка [1] та О. Вишневського [3] переконливо доведено, що український національний характер сформувався під впливом хліборобської осілості, родючої землі та комфортних природних умов, які зумовили

домінування двох засадничих рис – інтровертності, тобто схильності до самозаглиблення й «втечі в себе», та похідного від неї індивідуалізму, увіковіченого у прислів'ї «моя хата скраю». За Г. Ващенком, ці риси наділяють українця талантами у духовній і мистецькій сферах, стаючи водночас серйозною перешкодою для практичного успіху, підприємливості й ефективного державотворення в умовах переходу від авторитарно-патерналістичного до громадянського суспільства [3, с. 35–39, 44].

Тут важливо звернутись до понять національного характеру і виховного ідеалу. Перший є природною даністю, що склалася стихійно під впливом історії та середовища; другий – свідомим прагненням народу до самоудосконалення, яке педагогіка може й повинна спрямовувати. Педагогіка покликана не романтизувати характер, а об'єктивно аналізувати його риси й коригувати ті з них, що не відповідають вимогам часу [3, с. 32–34]. Методологічним ключем до цієї роботи є схема трьох складових сучасного виховного ідеалу, запропонована у цитованій праці: його зміст формується на перетині традиційного українського ідеалу, особливостей національного характеру та сучасного соціального замовлення, яке вимагає від молодого покоління характерності, вольових якостей, цілеспрямованості, практичного інтелекту, наполегливості та господарської конкурентоздатності [3, с. 33–34]. При цьому автор застерігає від односторонності: метою корекції є не формування «хижака», а досягнення амбіпансивності — гармонійної рівноваги між інтровертністю та екстравертністю, зразком якої вважаються сучасні європейські народи [3, с. 113–114].

У цьому контексті особливої актуальності набуває питання про можливості раннього навчання англійської мови як дієвого педагогічного чинника такої корекції. Раннє системне вивчення англійської мови у дошкільному віці (3–6 років) через ігрові форми та спільну діяльність із батьками створює те діяльнісне поле, у якому дитина природно виходить за межі внутрішнього самозаглиблення. У процесі гри, рольових ситуацій, повторюваних мовленнєвих ритуалів та спільних завдань дитина набуває досвіду ініціації спілкування, співпраці з однолітками й дорослими, вчиться розв'язувати прості комунікативні задачі. Тут доречно згадати пораду галицьких педагогів міжвоєнного часу, яку наводить автор, – застосовувати «такі форми виховання, які передбачають орієнтацію окремих учнів

на досягнення спільної з іншими мети» [3, с. 105]. Таким чином, англійська мова перестає бути лише навчальним предметом і стає засобом поступового формування екстравертивності, соціального інстинкту та дитячої ініціативності – тобто саме тих якостей, брак яких у традиційному українському характері констатував ще Р. Білінський на Першому українському педагогічному конгресі 1935 р. [3, с. 104–105].

Педагогічна ефективність раннього навчання англійської мови як чинника такої корекції безпосередньо залежить від двох методологічних засад, виразно артикульованих у спадщині О. Вишневського. Перша з них – суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії. Традиційна шкільна модель «учитель → учень» перетворює дитину на об'єкт впливу, блокуючи становлення саме тих рис, які потрібні сучасному українцеві. О. Вишневський пропонує розчленувати цю взаємодію на дві паралельні площини – «учень – діяльність – предмет» і «вчитель – діяльність – процес едукації», у яких обидва учасники є рівноправними суб'єктами власної діяльності. Сама лише активність учня, застерігає автор, ще не робить його суб'єктом: суб'єкт повинен «сам усвідомлювати задачу, сам шукати шляхи її вирішення, сам вирішувати, сам оцінювати результат і відчувати задоволення» [2]. Для раннього навчання англійської мови це означає принципову відмову від логіки «повторюй за мною» на користь таких ситуацій, у яких дитина сама ініціює спілкування, обирає лексичний варіант, відповідає на власний розсуд.

Друга засада – природовідповідність, тобто навчання англійської за зразком засвоєння рідної мови. Тут О. Вишневський спирається на К. Ушинського [5], якого постійно цитує: «зовсім не байдуже для духовного розвитку дитини, якою мовою вона говорить в дитинстві»; дитина «не умовних звуків тільки вчиться, вивчаючи рідну мову, а п'є духовне життя і силу з рідної груді рідного слова»; у родинному середовищі рідну культуру й мову дитина «сама бере» – «як губка вбирає все, що бачить і чує вдома» у процесі практичного життя, а не через структуровані уроки [2; 3, с. 135–136]. Цей принцип природовідповідності, покладений в основу української педагогічної традиції від К. Ушинського до В. Сухомлинського, може і повинен бути перенесений у сферу раннього навчання другої мови: англійська має входити в життя дитини так само, як входить рідна – через пісню

та гру, через повторювані побутові ритуали, через емоційно забарвлене спілкування зі значущим дорослим, а не через пояснення граматичних правил.

Отже, раннє системне навчання англійської мови за умови його системності, опори на ігрові форми спільної діяльності й дотримання засад суб'єкт-суб'єктної взаємодії та природовідповідності є сучасним практичним втіленням педагогіки розвитку, обґрунтованої О. Вишневським. Воно не лише сприяє лінгвістичному розвитку дитини, але й виконує важливу етнопедагогічну функцію – поступову корекцію інтровертності та індивідуалізму, формування екстравертних, соціально активних і підприємливих рис характеру вже в сенситивний період дитинства. Раннє навчання англійської мови, взате саме в такому теоретико-педагогічному ключі, може стати одним із дієвих засобів оновлення змісту українського виховного ідеалу відповідно до сучасних цивілізаційних викликів [4]. Воно дає змогу поєднати традиційні національні цінності з необхідністю розвитку тих якостей, що забезпечать конкурентоздатність і успішну самореалізацію молодого покоління у глобальному світі, не вимиваючи при цьому позитивів національної традиції. Подальша робота в цьому напрямі потребує ширшого теоретичного опрацювання педагогічних умов раннього навчання англійської мови в українському дошкіллі, активної залученості батьків як співучасників освітнього процесу та відповідного науково-методичного супроводу педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич: Відродження, 2000. 214 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге вид., доопрац. і допов. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Вишневський О. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики): вступ до системного дослідження. Дрогобич: Видавець Святослав Сурма, 2010. 160 с.
4. Вишневський О. На шляху свободи: науково-публіцистичні нариси. Дрогобич: Коло, 2012. 124 с.
5. Ушинський К.Д. Твори: у 6 т. Київ: Радянська школа, 1952–1955.